

Conclusions de la XV Jornada

MIQUEL-ÀNGEL SÀNCHEZ FÈRRIZ
President de la SCATERM

El 31 de maig de 2018 es va celebrar, a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), la XV Jornada de la SCATERM, que duia el títol «La terminologia de l'esport» i reprenia el tema del primer número de la revista *Terminàlia*, la nostra revista científica. S'esqueia, en efecte, el desè aniversari de la revista i desè aniversari alhora de l'existència de la mateixa Societat Catalana de Terminologia (SCATERM), constituïda sobre la base de la seva predecessora, l'Associació Catalana de Terminologia (ACATERM). A més, la Jornada s'inscrivia en els actes commemoratius de l'Any Fabra, que al llarg del 2018 retien homenatge a la figura del mestre en el cent cinquantè aniversari del seu naixement, i va comptar amb el suport habitual de l'IEC.

La vicepresidenta de la Secció Filològica de l'IEC, Mila Segarra, ens va fer l'honor d'inaugurar la Jornada. En el seu parlament va remarcar que, en el repte constant que representa la tasca ingent d'adaptació —sobre el què i el com— de la terminologia de l'esport —que generalment ens arriba a través de l'anglès—, a parer seu avui en dia es dona la felicitat coincidència que tenim no només dues o tres revistes especialitzades, sinó també altres actors que també se'n preocupen, com ara els mitjans de comunicació, el TERMCAT, la SCATERM i especialistes en terminologia, que són uns mitjans amb els qual no comptava la gent que es va trobar en la tessitura d'haver de fer les primeres adaptacions.

A continuació, qui signa aquestes línies va guiar la primera part de l'acte, de caire acadèmic, que va constar de tres ponències, a càrrec de, respectivament, Jordi Mir (membre corresponent de la Secció Filològica), Neus Faura (professora de la Universitat Autònoma de Barcelona) i Ester Bonet (membre de la Junta Directiva de la SCATERM). Els ponents van fer un repàs de la història de la terminologia esportiva en català, amb especial atenció o bé en una figura de relleu —Jordi Mir, en la figura de Pompeu Fabra— o bé en una fita significativa: Neus Faura, en

la introducció de la terminologia futbolística a Catalunya, i Ester Bonet, en la gènesi dels diccionaris olímpics, en particular, en la constitució i l'establiment del corpus de buidatge d'una terminologia «submergida» (entre 1936 i 1985, invisibilitzada per un estat de coses derivat d'un canvi de règim que arraconà el català escrit) i en el sistema de recollida d'informació, el qual —ja experimentat amb motiu del *Diccionari de l'esport*— ha servit posteriorment en altres projectes més recents i, en certa manera, ha posat unes bases de cooperació lingüística amb Andorra.

Jordi Mir destacà la relació de Fabra amb l'esport, sempre com a practicant, i el seu paper com a divulgador de l'esport —no solament com a activitat física, sinó també com a valor humà— i com a impulsor i dirigent de l'esport, perquè s'adonava de la importància que tenia en la formació del jovent i de la societat en general. L'activitat i gairebé l'actitud esportiva el van acompanyar en el seu compromís amb la llengua, el país i la gent, compromís que amb el temps el va dur a la presidència de la Unió Catalana de Federacions Esportives, creada el 3 de juliol de 1933, des d'on va fer encara més profund i fecund el rastre que ens deixà, abans de ser relegat a l'ostracisme de l'exili: la seva obstinació per la normalització de la llengua, la seva constant trajectòria civiopatriòtica exemplar i la seva intervenció en l'objectiu de l'ennobliment de l'esport.

Neus Faura analitzà la terminologia futbolística inicial: els primers usos dels anglicismes, la seva expansió i l'adaptació que se'n feu des dels punts de vista fònic, gràfic i semàntic, sempre divulgada a través de la premsa, tant la generalista com la humorística. Analitzà, a continuació, com foren objecte de consideració per part de Fabra en les seves *Converses filològiques* i quins criteris utilitzà per a rebutjar-los o acceptar-los i codificar-los. I, finalment, analitzà com l'activitat terminològica dels especialistes, és a dir, els comentaristes esportius de l'època, contribuï amb paraules o expressions de nova formació a complementar i, de mica en mica, a desplaçar els manlleus com a vehicle d'expressió terminològica preferent.

Ester Bonet, al seu torn, explicà com amb la designació de Barcelona com a ciutat olímpica arrencava una etapa de normalització de la terminologia esportiva que hagués estat inimaginable si no s'hagués produït aquest esdeveniment. Exposà també com, per encàrrec del TERMCAT, va recompondre en quatre anys un repte lingüístic de magnitud de trencaclosques, amb imaginació ultra la metodologia. Com es van crear uns glossaris —no en dos idiomes oficials, com en els anteriors Jocs Olímpics— a partir dels quals, i en propiciar-se la primera recopilació sistemàtica de la terminologia esportiva en català, optà per editar un diccionari per cada un dels vint-i-vuit esports olímpics seleccionats, amb entrada, definició (els glossaris anteriors no en tenien) i els equivalents en castellà, anglès i francès («A més de la funció divulgadora es donava compliment a la voluntat normalitzadora en un àmbit de gran impacte social.»). En detallà el treball de camp i els esplèndids resultats, fruit també de la ulterior cooperació amb Andorra en l'àmbit

de la terminologia reglamentària de l'esport. Finalment, feu una crida a l'actualització d'aquesta terminologia reglamentària en català, que no és objecte d'ensenyament.

La segona part de la Jornada va posar el centre d'atenció, de manera especial, en les necessitats terminològiques dels mitjans de comunicació, en una taula rodona conduïda —i prèviament suggerida— per Joaquim M. Puyal, que va introduir el tema general i va desenvolupar ell mateix les respostes possibles a les necessitats terminològiques que es plantegen en el cas del futbol. El van secundar en la comesa els també comentaristes esportius Jordi Robirosa i Josep Lluís Merlos, que van desenvolupar unes respostes temàtiques de semblant inspiració, respectivament, en el cas del bàsquet i en el cas dels esports del motor —coincidint tots tres en les solucions terminològiques com més breus millor i en una manera de fer que prioritzi la que podríem denominar «zona de confort terminològica» de l'auditori («no podem anar aclaparant», «s'han de sentir còmodes»), l'espontaneïtat i la llibertat de l'adaptació, tot vetllant per la genuïnitat de la retransmissió («has de fer una mica d'actor»), i fins i tot la transmissió d'emocions («és important transmetre emocions»), bo i defugint el ridícul («no cal voler traduir el que no es pot traduir»). També acompanyaren Puyal, en aquesta taula rodona, les professores M. Amor Montané, de la Universitat Pompeu Fabra, i Carolina Bastida, de la Universitat d'Andorra, que van aportar un punt de vista complementari mitjançant els resultats d'un estudi realitzat a partir d'una recerca duta a terme sobre els esports d'hivern a Andorra, en què van analitzar la implantació en l'ús dels termes oficials a través de la neologia en la premsa escrita i audiovisual andorrana, en un exemple envejable de bones pràctiques terminològiques.

El col·loqui subsegüent, fruit de les intervencions del públic assistent, va propiciar reflexions i observacions mereixedores de comentari. En destaquem com a conclusió una d'elles, compartida pels tres comentaristes esportius que formaven part de la mesa: la de fer palesa la molt difícil situació que travessen les retransmissions esportives en català —de manera semblant a com arreu del país es viu la no gens fàcil realitat quotidiana de la llengua, si ara no «submergida», sí sotmesa a tutela per imposició constitucional—, amb una crida expressa a posar-hi remei per part de les institucions.

Per acabar, recordarem una vegada més la figura de Fabra —«per deure de gratitud», com digué Jordi Mir— i el seu compromís amb la llengua, compromís que veiem necessari encara avui en el repte renovat de la nostra quotidianitat lingüísticament subordinada (també des del punt de vista de la terminologia reglamentària).